

Türkiye Cumhuriyeti
Ticaret Bakanlığı

Republic of Turkey
Ministry of Trade

NAİROBİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

MÜTEAHHİTLİK VE TEKNİK MÜŞAVİRLİK SEKTÖRÜ
ÜLKE RAPORU

KENYA

Hazırlayan: Dr. Mustafa ALICI

Nairobi Ticaret Müşaviri

Nairobi, 2024

MÜTEAHHİTLİK VE TEKNİK MÜŞAVİRLİK SEKTÖRÜ
ÜLKE RAPORU - KENYA

İçindekiler

<i>YASAL UYARI</i>	iii
1. Müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörü	1
a) Ülkenin müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörüne ilişkin 2022-2023 yılı bilgileri ve 2023-2024 yılı beklentileri	1
i) Bina inşaatı.....	2
ii) Karayolu.....	2
iii) Demiryolu	2
b) Ülkede kısa ve uzun vadede uluslararası ihaleye çıkılacak önemli projeler	3
c) Projelerin finansmanı	4
d) Sektördeki iş fırsatları	4
e) Müteahhitlik sektöründe yabancı firma faaliyetlerine yönelik kısıtlamalar, riskler	5
f) Makine, ekipman ve yapı malzemesi ithalatı yönünden lojistik altyapı	6
g) Kalifiye İşgücü Temini.....	6
h) Ülkede müteahhitlik projesi yürüten 3. ülkeler ve firmaları	7
i) Ülke firmaları ile işbirliği olanakları.....	7
2. Müteahhitlik, teknik müşavirlik yabancı yatırım mevzuatı	7
a) Müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörünü düzenleyen mevzuata ilişkin bilgi.....	7
b) Yabancı işçi çalıştırma, oturma izinleri, vergiler sosyal güvenlik giderleri ve şirket kuruluşlarına ilişkin bilgi.....	8
i. Vize	8
ii. Şirket kurulumu.....	8
iii. Çalışma izinleri	9
3. Görüş ve Değerlendirmeler	10
4. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER	10
a) Faydalı linkler	10
b) Ulaşılabilecek hukuki & mali danışmanlık şirket ve bürolarına ilişkin bilgiler	11
<i>YASAL UYARI</i>	11

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Nairobi Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanılarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da ortaya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

MÜTEAHHİTLİK VE TEKNİK MÜŞAVİRLİK SEKTÖRÜ

ÜLKE RAPORU - KENYA

1. Müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörü

a) Ülkenin müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörüne ilişkin 2022-2023 yılı bilgileri ve 2023-2024 yılı beklentileri

İnşaat sektörü, kentleşme, nüfus artışı, konut talebinin artması ve sürekli altyapı gelişimi gibi faktörlerin etkisiyle yıllar içinde istikrarlı bir büyüme sağlamıştır. Bottom-up Economic Transformation Agenda (Ekonomik Dönüşüm Gündemi) (BETA) uygulanması ve Uygun Fiyatlı Konut Programına odaklanmasıyla birlikte, bina inşasında dikkate değer bir artış yaşanmıştır.

Konut için toplam hükümet harcamalarının 2022/23'te 10,5 milyar KSh'den (yaklaşık 80 milyon USD) 2023/24'te 92,5 milyar KSh'ye (yaklaşık 700 milyon USD) çıkması beklenmektedir. Konut ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı (SDHUD) tarafından tamamlanan konut sayısı 2023'te neredeyse iki katına çıkarak 3.357 konuta ulaşmıştır. Kamu sektöründe inşaat sektöründeki istihdam düzeyi 2022'de 9,5 binden 2023'te yüzde 2,1 artarak 9,7 bin kişiye yükselmiştir. İnşaat sektöründe özel sektör istihdamı 2023'te yüzde 1,8 artarak 226,3 bin kişiye yükselmiştir.

Karayollarına yapılan genel harcamaların 2022/23'te 178,2 milyar KSh'den 2023/24'te 179,5 milyar KSh'ye çıkması beklenmektedir. Kenya Karayolları İdaresi tarafından Yol Bakım Harcı Fonu'ndan (RMLF) karayolu acentelerine dağıtılan fonların 2022/23'te 67,2 milyar KSh'den 2023/24'te 80,2 milyar KSh'ye çıkması beklenmektedir. Ancak inşaat sektörünün ana girdisi olan çimento tüketimi 2023'te yüzde 3,1 düşüşle 9.201,8 bin tona gerilemiştir.

İnşaat sektöründe 2019-2023 dönemine ilişkin temel göstergeler Tablo-1'de sunulmaktadır. Nairobi City County'de tamamlanan özel inşaat işlerinin değeri 2022'de 129,5 milyar KSh'den 2023'te 153,0 milyar KSh'ye yükselmiştir.

Tablo-1: Başlıca inşaat sektörü göstergeleri, 2019-2023

Gösterge	Birim	2019	2020	2021	2022	2023*
Nairobi City County'de tamamlanan özel inşaat işlerinin bildirilen gerçek değeri ¹	Milyon Kenya Şilini	93.982,3	97.515,6	84.670,9	129.506,0	152.905,2
Bakanlık tarafından tamamlanan kamu inşaat işlerinin bildirilen gerçek değeri	Milyon Kenya Şilini	1.138,8	7.161,6	712,2	1.638,4	10.969,4
Çimento tüketimi	Bin ton	6.129,1	7.375,6	9.098,4	9.494,2	9.201,8
Özel sektör istihdamı	Bin kişi	212,7	212,4	217,3	222,2	226,3
Kamu istihdamı	Bin kişi	8,8	9,1	9,2	9,5	9,7
Ticari bankalarca sektöre verilen kredi ve avanslar	Milyon Kenya Şilini	493.168,4	534.745,9	539.241,5	561.976,4	602.653,0
Yol Bakım Harcı Fonundan (RMLF), yollara yapılan kamu harcamalarının gerçek değeri	Milyon Kenya Şilini	207.193,0	190.320,7	186.467,9	165.804,0	179.015,9

* Beklenti

¹ İnşaat Girdi Fiyatları Endeksi ile indirgenmiştir.

Kaynak: KNBS, 2024, Economic Survey 2024. Nairobi, Kenya.

i) Bina inşaatı

Bina inşaatı rakamlarına baktığımızda ise sağlıklı fikir vermek üzere Nairobi City County'nin verileri kullanılmış olup adet ve parasal tutarları aşağıdaki gibidir.

Tablo-2: Nairobi'de tamamlanan bina adedi ve parasal hacmi, 2019-2023.

Yıl	Adet			Milyon Kenya Şilini		
	Konut	Konut dışı	Toplam	Konut	Konut dışı	Toplam
2019	11.802	2.174	13.976	80.346,5	13.635,8	93.982,3
2020	13.221	3.027	16.248	85.239,6	14.801,7	100.041,3
2021	10.863	2.487	13.350	75.088,9	13.039,0	88.127,9
2022	16.910	3.115	20.025	118.597,3	20.594,2	139.191,5
2023*	18.084	4.009	22.093	126.831,5	26.503,8	153.335,5

Kaynak: Nairobi City County

*Beklenti

ii) Karayolu

Hükümet, Ekonomik Dönüşüm Programı çerçevesinde ana ve bağlantı yolların rehabilitasyonu ve iyileştirilmesi çalışmaları yürütmektedir. Aşağıdaki tablo 2019/20 ilâ 2023/24 dönemi için karayollarına yönelik devlet harcamalarını göstermektedir. Karayollarına yapılan toplam harcamaların 2022/23'teki 178,2 milyar KSh'den 2023/24'te 179,5 milyar KSh'ye çıkması beklenmektedir.

Tablo-3: Yollara yapılan kamu harcaması, 2019-2023 (Milyon Kenya Şilini)

Yıl	2019	2020	2021	2022	2023
Ana yollar	77.098	75.219,8	108.660,8	87.210,5	75.919,0
Tali yollar	59.106	42.560,5	12.542,0	13.590,0	11.320,4
Diğer çeşitli taşra yolları	13.251	10.816,7	17.878,4	10.221,1	12.041,4
Bakım onarım	57.738	66.653,0	69.119,9	67.182,6	80.238,8
TOPLAM	207.193	195.250,0	194.081,2	178.204,2	179.519,7

Kaynak: Kenya Karayolları İdaresi; Altyapı Bakanlığı

Yollara yapılan harcamalar sonuç vermiş ve Haziran 2023 itibarıyla asfalt yolların uzunluğu 23 bin kilometre, Toprak/Çakıl yol uzunluğu ise 139,3 bin kilometreye ulaşmıştır. Ulusal asfalt yolların uzunluğu Haziran 2023 itibarıyla yüzde 2,0 artarak 19,5 bin kilometreye çıkmıştır. Bitümenli ilçe yollarının uzunluğu Haziran 2022'de 3,3 bin kilometreden Haziran 2023'te 3,5 bin kilometreye çıkmıştır.

iii) Demiryolu

Kenya'da 2 tür demiryolu hattı bulunmaktadır. Yaygın olan hat, maliyeti düşük inşası kolay olan Meter Gauge Railway (MGR) denen dar hatlı (eni 1000 mm) demiryoludur. Diğeri ise daha güvenli, etkin, kapasitesi yüksek ve yük taşımaya izin veren Standard Gauge Railway denen geniş hatlı (eni 1435 mm) demiryoludur. Aşağıdaki Tablo-4'de dar hatlı demiryollarına ait uzunluklara yer verilmiştir.

Geniş hatlı (SGR) demiryolu ise şu an sadece 472 km'lik Mombasa-Nairobi arasında ve 120 km'lik Nairobi-Naivasha arasında bulunmaktadır. Her iki hatta yolcu ve yük taşımada aktif olarak çalışmaktadır.

Tablo-4: Dar hatlı (MGR) demiryolları.

Hat	Uzunluk (km)	Durumu
Nakuru-Kisumu	216,7	Faal
Thika-Nanyuki	177	Faal
Konza-Magadi	146,3	Faal (Kiralanmış hat)
Kisumu-Butere	69	İyileştirme sürecinde
Leseru-Kitale	64,9	İyileştirme sürecinde
Gilgil-Nyahururu	76,8	İyileştirme sürecinde
Voi-Taveta	118,6	Faal değil

Kaynak: Kenya Railways Corporation, Strategic Plan 2023-2027.

b) Ülkede kısa ve uzun vadede uluslararası ihaleye çıkılacak önemli projeler

Başlıca önemli projelere aşağıda özetle yer verilmekte olup daha fazla sayıda projeler ve yatırım fırsatları hakkında detaylıca bilgi edinmek için [eOpportunities \(invest.go.ke\)](http://eOpportunities.invest.go.ke) resmi web sitesinin dikkatlice incelenmesinde fayda görülmektedir.

Tablo-5: Öne çıkan bazı projeler

Proje adı	Sorumlu kurum	Tahmini proje maliyeti	Yer	Sektör	İhale şekli
Liquidbulk Terminal at the Port of Lamu	LAPSSET CORRIDOR DEVELOPMENT AUTHORITY (LCDA)	94.000.000 USD	Lamu, Kenya	Energy	Public Private Partnership (PPP)
Agribulk Terminal at the Port of Lamu	LAPSSET CORRIDOR DEVELOPMENT AUTHORITY (LCDA)	210.000.000 USD	Lamu, Kenya	Agriculture, Transport, Infrastructure	Build Own Operate Transfer (BOT)
Kithinu Multipurpose Dam	National Irrigation Authority	102.500.000 USD	Kithino, Kenya	Water and Sanitation	Public Private Partnership (PPP)
Olenkirenito Dam Project	National Irrigation Authority	57.700.000 USD	Nairobi, Kenya	Water and Sanitation	Public Private Partnership (PPP)
Upgrading Mombasa Port Berths: (11-14) and (16-18)	Kenya Port Authority (KPA)		Mombasa, Kenya	Infrastructure	Public Private Partnership (PPP)
Solar Power Generation Project	Solar Power Generation Project	71.300.000 USD	Mombasa, Kenya	Energy	Joint Venture
Construction Of EPZA Warehouses	Head Waters Africa Limited	67.574.208 USD	Nairobi, Kenya	Building and Construction	Joint Venture
Lake Challa Water Resources Integrated Development Project	Coast Development Authority	118.200.000 USD	Mombasa, Kenya	Building and Construction, Agriculture	Public Private Partnership (PPP)

Listenin tamamı için [eOpportunities \(invest.go.ke\)](http://eOpportunities.invest.go.ke) web sitesinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

Kaynak: [eOpportunities \(invest.go.ke\)](http://eOpportunities.invest.go.ke)

c) Projelerin finansmanı

Kenya’da son yıllarda yaşanan ekonomik dar boğaz ve bütçe kısıtları nedeniyle neredeyse her proje Kamu-Özel İşbirliği (Public Private Partnership - PPP) yöntemiyle yapılmaktadır. Dolayısıyla projeleri çalışmak isteyen firmalardan kendi finansmanlarını getirmeleri beklenmektedir.

Diğer taraftan Afrika Kalkınma Bankası (AfDB), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) gibi uluslararası organizasyonların Kenya’da proje bazlı finansman olanakları sunduklarına da dikkat çekilmesi gerekmektedir.

d) Sektördeki iş fırsatları

Kenya'nın mevcut yüksek borç yükü göz önüne alındığında, hükümet altyapı projelerini Mühendislik, Tedarik ve İnşaat (EPC)+Finans modeli kapsamında veya PPP projeleri olarak uygulamak için giderek daha fazla özel sektöre yönelmektedir. Çeşitli PPP türleri mevcuttur ve Yap, İşlet ve Devret (BOT); İnşa Et, Sahip Ol, İşlet ve Devret (BOOT); veya İyileştir-İşlet-Devret (ROT) içerir. Ayrıca şirketler, Özel Girişimli Yatırım Teklifi (PIIP) modeli kapsamında proje teklif edebilirler.

Proje sürecinde PPP’lerin listesi [Public Private Partnership Unit – The Centre of PPP Expertise \(pppunit.go.ke\)](http://Public Private Partnership Unit – The Centre of PPP Expertise (pppunit.go.ke)) adresinde bulunabilir. Ayrıca yukarıda 1-b kısmında ayrıntısına yer verildiği üzere [eOpportunities \(invest.go.ke\)](http://eOpportunities (invest.go.ke)) web sitesinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

İnşaat ile alakalı diğer her türlü eşya ihracatına bakıldığında ise Türk ihracatçıları için en iyi beklentiler, hafif ve ağır hafriyat ekipmanı, yükleyiciler, paletli araçlar, damperler, ekskavatörler, kompaktörler, greyderler, taş ocağı ekipmanları, düşük maliyetli yol bakım seçenekleri, düşük maliyetli konut inşaat teknolojisi gibi yeni ve kullanılmış inşaat ekipmanlarının tedariki fırsatlarından bahsedilebilir.

Tablo-6: Kenya’nın iş makinaları ’84.29’ gümrük tarifesiinden toplam ithalatı (Bin USD)

Code	Product label	Value imported in 2022
'TOTAL	All products	21.127.751
'8471	Automatic data-processing machines and units thereof; magnetic or optical readers, machines ...	138.614
'8479	Machines and mechanical appliances having individual functions, not specified or included elsewhere ...	110.168
'8474	Machinery for sorting, screening, separating, washing, crushing, grinding, mixing or kneading ...	93.294
'8429	Self-propelled bulldozers, angledozers, graders, levellers, scrapers, mechanical shovels, excavators, ...	78.991
'8413	Pumps for liquids, whether or not fitted with a measuring device (excl. ceramic pumps and secretion ...	65.422
'8421	Centrifuges, incl. centrifugal dryers (excl. those for isotope separation); filtering or purifying ...	53.639
'8418	Refrigerators, freezers and other refrigerating or freezing equipment, electric or other; heat ...	49.984
'8419	Machinery, plant or laboratory equipment whether or not electrically heated (excl. furnaces, ...	49.538
'8426	Ships' derricks; cranes, incl. cable cranes (excl. wheel-mounted cranes and vehicle cranes ...	45.001

'8438	Machinery, not specified or included elsewhere in this chapter, for the industrial preparation ...	44.791
'8481	Taps, cocks, valves and similar appliances for pipes, boiler shells, tanks, vats or the like, ...	43.439

Kaynak: TradeMap, 2024

Tablodan görüleceği üzere '84.29' gümrük tarifesinde, yukarıda bahsedilen türde iş makinalarının tüm dünyadan ithalat hacmi yaklaşık 80 milyon USD tutarında düşük bir miktar olup neredeyse tamamına yakını **% 0 Gümrük Vergisi** oranına tabi olduğundan, Türk şirketlerimiz açısından fırsat olarak görünmektedir. Nitekim ülkedeki iş makinaları çok yaşlı ve bakımsız durumda olduğu gözlemlenmektedir.

e) **Müteahhitlik sektöründe yabancı firma faaliyetlerine yönelik kısıtlamalar, riskler**

Türk yatırımcıları için görülen en büyük zorluk yüksek ithalat vergileridir. Özellikle ülkede yerel üretici kartelleri korumak adına '25.23' gümrük tarifesindeki çimentoya % 10 ilâ % 35 Gümrük Vergisine ek %17,5 İhracat ve Yatırımı Destek Harcı ve '72.07' ve '72.13' gümrük tarifelerinde demir ve çelik ürünleri ithalatına % 0 ilâ % 25 Gümrük Vergisine ek %17,5 İhracat ve Yatırımı Destek Harcı getirilmiştir ([Kenya - Corporate - Other taxes \(pwc.com\)](http://Kenya - Corporate - Other taxes (pwc.com))).

Ürünlerimiz fiyat rekabetinde zorlanmakta olup kalitesi sayesinde halen alıcı bulsa da pazar payı olumsuz etkilenmektedir.

Tablo-7: Kenya'nın tüm ithalatı (Bin USD)

Code	Product label	Value imported in 2022
'TOTAL	All products	21.127.751
'27	Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral ...	5.590.959
'84	Nuclear reactors, boilers, machinery and mechanical appliances; parts thereof	1.422.206
'72	Iron and steel	1.238.178
'10	Cereals	1.203.868
'15	Animal, vegetable or microbial fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; ...	1.155.955
'85	Electrical machinery and equipment and parts thereof; sound recorders and reproducers, television ...	1.079.614
'87	Vehicles other than railway or tramway rolling stock, and parts and accessories thereof	1.056.230
'39	Plastics and articles thereof	971.910
'30	Pharmaceutical products	789.579
'48	Paper and paperboard; articles of paper pulp, of paper or of paperboard	488.927

Kaynak: TradeMap, 2024.

Tablodan da görüleceği üzere Kenya'nın ithalatında ilk 10 sırayı alan ürünler arasında inşaat ürünü sayılabilecek ancak ham diye nitelendirebileceğimiz 72'inci fasıl gümrük tarifesinde yer alan demir çelik haricinde başkaca bir eşya bulunmamaktadır. Nitekim 73 nolu gümrük tarifesinin işlenmiş demir ve çelikten eşya olduğu düşünüldüğünde, Kenya inşaat sektörü korumacı politikaların da etkisiyle neredeyse tüm inşaat ürünlerini iç pazarda üretmeyi tercih ettiği söylenebilir.

Kenya ve Türkiye arasında Ekonomik Ortaklık Anlaşması, Ticaret Anlaşması, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması gibi anlaşmaların yokluğu nedeniyle de Türk Yatırımcılar daha fazla maliyet ve vergi yükü ile karşılaşmaktadırlar.

f) **Makine, ekipman ve yapı malzemesi ithalatı yönünden lojistik altyapı**

Kenya'nın Hint Okyanusuna açılan en büyük limanı Mombasa limanıdır. Her türlü tonajda geminin yanaşmasına imkan verecek kapasiteye sahiptir. İkinci limanı ise henüz kullanımı çok yaygın olmayan Lamu Limanıdır.

Ülkemizden yüklenen ağır ve hacimli eşyaların Kenya'ya ulaşımı çoğunlukla deniz yolu ile gelmekte olup Süveyş Kanalı ve Kızıl Denizi aşan gemiler Hint Okyanusuna ulaşmasının ardından zaman zaman doğrudan, zaman zaman ise Birleşik Arap Emirlikleri'ne uğradıktan sonra Mombasa limanına gelmektedir.

Taşıyıcı şirket bulmakta zorluk bulunmamakta olup her türden irili ufaklı birçok gemi taşıma şirketi Mombasa'ya yanaşmaktadır.

Yüklerin Kenya'ya ulaşmasında uzun yıllardan beri sıkıntı olan gemi kaçırma ve fidye isteme şeklinde yürütülen korsanlık problemi ve son günlerde Yemenli bazı grupların Kızıldeniz'de yük taşıyan gemilere yaptıkları saldırılar maalesef Kenya'ya gemi trafiğini olumsuz etkilemektedir. Türkiye'den Kenya'ya gelen yükler, Kızıldeniz'deki sorun başlamadan önce

30-45 gün arasında 40 ft konteyner 3-4 bin USD'a gelmekteyken, Kızıldeniz sorunu ile beraber rota sıklıkla Güney Afrika Ümit Burnu'nu dolaşarak gelme yönünde kaymış ve fiyatlar 9-10 bin USD'yi bulmuştur. ([By the numbers: How conflict in the Red Sea disrupts global trade – POLITICO](#))

g) **Kalifiye İşgücü Temini**

Kenya'da vasıflı-yarı vasıflı-vasıfsız iş gücü temininde sorun gözükmemektedir. Nitekim ülke, gerek üniversite mezunu gerekse de eğitimsiz iş gücü yönünden işsizlik sorunu ile karşı karşıyadır. Üniversitelerde inşaat mühendisliği ve mimarlık olmak üzere sektörle alakalı bölümler bulunmakta olup, ayrıca Türkiye dahil yurt dışında okuyup ülkeye dönen mezunlar da bulunmaktadır.

İnşaat sektöründe son beş yıldaki vasıfsız, yarı vasıflı ve vasıflı işçilerin ortalama aylık temel ücretleri Tablo 2'de gösterilmektedir. Vasıfsız ve vasıflı işçiler için aylık ortalama temel ücretler sırasıyla yüzde 4,5 ve yüzde 10,9 azalırken, yarı vasıflı işçilerin maaşı 2023'te yüzde 3,0 artmıştır.

Tablo-3: İnşaat sektöründe aylık ortalama işçi ücretleri, Kenya Şilini, 2019-2023

İşçi sınıfı	2019	2020	2021	2022	2023
Vasıfsız	23.651	24.609	26.270	27.585	26.354
Yarı vasıflı	32.748	34.074	35.697	37.486	38.611
Vasıflı	45.611	47.437	47.437	49.816	44.391

Kaynak: KNBS, 2024. Economic Survey 2024. Nairobi, Kenya; Çalışma Bakanlığı

h) Ülkede müteahhitlik projesi yürüten 3. ülkeler ve firmaları

Kenya’da büyük alt yapı inşaatlarında genelde Çinli firmalar etkin olup, neredeyse tamamına yakın karayolu, demiryolu, liman, baraj, stadyum, konferans merkezleri gibi büyük projeleri Çinli firmalar yürütmektedir.

Başlıca Çin firmalar aşağıda verilmiştir.

- China Wu Yi Engineering and Construction Company
- China Jiangxi International Company
- Zhongxing Construction Company
- Hayer Bishan Singh & Sons Limited Construction Company
- Jagir Singh Contractors Limited
- Put Sarajevo General Engineering Company
- Sinohydro Company
- China Roads and Bridges Corporation

([List of Chinese construction companies in Kenya - Tuko.co.ke](http://Tuko.co.ke))

Diğer taraftan bina inşaatında ise genelde Hintli ve Somalili şirketler etkin olup Kenya’da Türk inşaat şirketi sayısı çok azdır. Var olan şirketlerin çoğunluğu küçük ölçekli olup fiyat açısından rekabet etme olanakları çok düşüktür.

Fakat şunu da belirtmek gerekir ki Türk inşaat şirketleri kalite ve dizayn açısından ön plana çıkmakta, özellikle kaliteli ve şık iş isteyen proje sahipleri Türk şirketlerini tercih etmektedir.

i) Ülke firmaları ile işbirliği olanakları

Kenya inşaat firmaları (Çin ve Hintli firmalar hariç) zaman zaman finansman ihtiyaçları ve zaman zaman ise teknik bilgi birikim, kalite ve şık iş yapış tarzı nedeniyle Türk firmaları ile işbirliğini talep etmektedirler. Ülke mevzuatında işbirliği ile alakalı bir kısıt olmayıp mevcut yapıda bazı ortak girişimler görülmektedir.

2. Müteahhitlik, teknik müşavirlik yabancı yatırım mevzuatı

a) Müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörünü düzenleyen mevzuata ilişkin bilgi

Kenya’da Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlikle doğrudan veya dolaylı olarak alakalı olan mevzuat listesine aşağıda yer verilmiştir.

1. Constitution of Kenya, 2010
2. National Construction Authority Act, 2011
3. Anti-Corruption and Economic Crimes Act, 2003
4. Architects & Quantity Surveyors Act, Cap. 525
5. Employment Act, 2007
6. Energy Act, 2006
7. Engineering Technology Act, 2016
8. Engineers Act, 2011

9. Environmental Management and Coordination Act, 1999
10. Fair Administrative Action Act, 2015
11. Kenya Roads Act, 2007
12. Kenya Roads Board Act, 1999
13. Occupational Safety and Health Act, 2007
14. Physical Planning Act, 1996
15. Proceeds of Crime and Anti-Money Laundering Act, 2009
16. Public Procurement and Asset Disposal Act, 2015
17. Public Health Act, Cap. 242
18. National Museums and Heritage Act, 2006
19. Standards Act, Cap. 496
20. State Corporations Act, Cap 446
21. Survey Act, Cap. 299
22. Building Surveyors Act, 2018
23. Water Act, 2016
24. Witness Protection Act, 2006
25. Work Injury Benefits Act, 2007
26. Leadership and Integrity Act, 2012
27. Ethics and Anti-Corruption Commission Act, 2016
28. Public Officers Ethics Act, 2003
29. Public Finance Management Act, 2012

b) Yabancı işçi çalıştırma, oturma izinleri, vergiler sosyal güvenlik giderleri ve şirket kuruluşlarına ilişkin bilgi

i. Vize

Kenya’da son günlerde başlatılan yeni uygulamaya göre Türkiye’den gelişlerde tüm pasaport sahiplerinin (Diplomatik, Hizmet, Hususi dahil) [Kenya Electronic System for Travel Authorisation \(eTA\) \(etakenya.go.ke\)](http://etakenya.go.ke) adresinden kayıt yapmaları ve web sitesinin yönlendirmesine göre süreç yürütülmelidir. Sistem tarafından verilen onayın çıktısı veya elektronik hali pasaport kontrolünde gösterilmek üzere saklanmalıdır.

Kenya’ya girişte zorluk yaşamamak adına vatandaşlarımızın <https://www.kenyaembassy.org.tr/tr/sayfalar/2/Vizeler> ve <https://www.mfa.gov.tr/kenya-seyahat-edecek-turk-vatandaslarinin-dikkatine.tr.mfa> web sitelerini kontrol etmeleri faydalı olacaktır.

ii. Şirket kurulumu

Yerli ve yabancı özel şirketler, Şirketler Yasasına göre ticari işletmeleri serbestçe kurabilir, satın alabilir ve elden çıkarabilir. Kenya Anayasası, özel mülkiyetin kamulaştırılmasına karşı koruma sağlar.

Kenya’da yerleşik olarak iş yapabilmek için ilk adım, şirketi Şirketler Siciline kaydettirmektir. Şirket kayıtları online olarak ecitizen (<https://www.ecitizen.go.ke>) portalından yapılmaktadır.

Bu işlem, öncelikle şirkete konulmak istenen unvanın daha önce kayıtlı olup olmadığına dair bir isim araştırması yapılmasını, şirket unvanı uygun ise isim hakkını ayırtmayı, ana sözleşmeyi diğer tüm kuruluş evraklarının bir avukat tarafından kontrol edilerek onaylanmasını ve doldurulmuş formları ve belgeleri ve kayıtlı sermayenin % 1’i oranında damga vergisinin ve kayıt ücretinin ödenmesini içerir. Tüm belgeler doğru bir şekilde sunulduysa, kuruluş belgesinin 5 gün içinde verilmesi öngörülmektedir. Kayıt işlemi sırasında yabancılar, kayıt için

istenen vergi numarası (Personal Identification Number - PIN) yerine, yalnızca şirketi kaydettirmek için pasaportunu kullanabilecektir.

Yabancı bir şirket olarak kayıt yaptırılıyorsa, Tescil İdaresi, menşe ülkeden usulüne uygun olarak noter tasdikli şirket tüzüğü'nün şirket kayıt formlarıyla birlikte sunulması üzerine bir uygunluk sertifikası verecektir.

Ayrıca aşağıdaki linklerin de incelenmesinde fayda vardır:

- <http://www.invest.go.ke/starting-a-business-in-kenya/>
- <https://eregulations.invest.go.ke/menu/1?!=en>

Yabancı yatırımcıların ayrıca yatırım sertifikası almaları gerekmektedir. Bunun için en az 100.000 ABD Doları veya eşdeğerinde yatırım ve yapılacak olan yatırımın istihdam, teknoloji transferi, bilgi ve becerinin artırılması gibi açılardan ne şekilde Kenya'ya faydalı olacağını açıklanması beklenmektedir. Yatırım sertifikası alınması için şirket kuruluşuna ve temsiline haiz belgelerin sunulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ardından Kenya Gelir İdaresi'ne (Kenya Revenue Authority - KRA) kurumlar ve KDV mükellefi olarak kaydolunması gerekmektedir. Bununla beraber Ulusal Sosyal Güvenlik Fonu'na (National Social Security Fund -NSSF) ve Ulusal Hastane Sigorta Fonu'na (National Hospital Insurance Fund – NHIF) kaydolunması gerekmektedir.

Belediyeden işletme izni alınmasının ardından, yapılan faaliyete bağlı olarak çevresel etki değerlendirilmesi alınır. Bu türden çevre değerlendirmelerinde Ulusal Çevre Yönetim İdaresi (National Environment Management Authority – NEMA) yetkilidir. NEMA raporunu alabilmek için proje maliyetinin % 0,1'i oranında ücret ödenir. Tüm belgelerin eksiksiz teslim edilmesinin ardından 45 ilâ 90 gün arasında NEMA'nın çevre etki değerlendirme raporu alınır.

iii. Çalışma izinleri

Yatırımcıların ve işçilerin Kenya'da çalışmak için bir çalışma iznine ihtiyacı vardır. Yabancı şirketler, genel müdürler, üst düzey finans ve pazarlama yöneticileri ve uzman teknik pozisyonlar gibi kilit personel olan çalışanlar için giriş izinleri alabilir. Buna ek olarak, Kenyalı çalışan mevcut değilse ve ilan edilen iş başvurusuna hiçbir aday başvurmadığı kanıtlanırsa eğer, herhangi bir vasıflı işgücü kategorisi için de çalışma izinleri alınabilir.

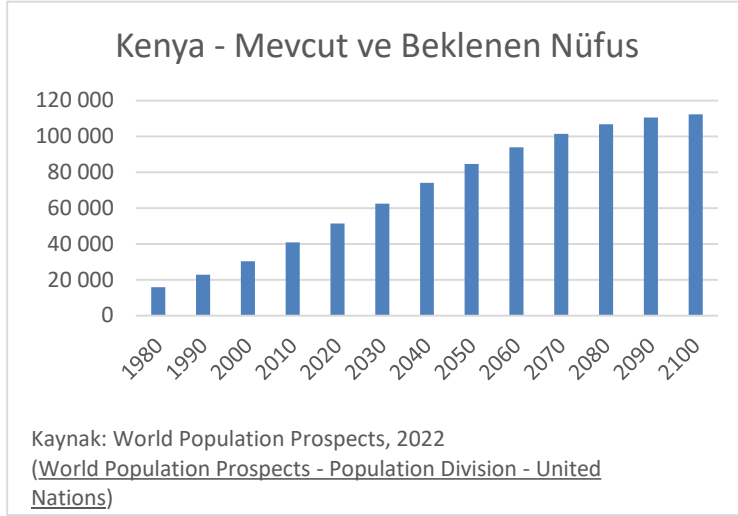
Ekipman kurulumu, eğitim veya staj gibi 3 aydan daha kısa bir süre için çalışmayı planlayan işçiler için özel bir geçiş belgesi alınabilir.

Yabancı yatırımcılar, şirketi Kenya'da tescil ettirmek ve en az 100.000 ABD Doları yatırım yapma şartını yerine getirdikleri takdirde kendileri için çalışma izni alabilirler. Kenya Yatırım Otoritesi, yabancı yatırımcılar için çalışma izinlerinin alınmasını kolaylaştırmak amacıyla Göçmenlik Departmanı ile birlikte çalışmaktadır.

Çalışma izni ayrıntılarına ulaşmak için <https://immigration.go.ke/work-permits-passes/> web sitesinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

Diğer taraftan inşaat şirketlerimizin de bir projeye başlamadan önce kesinlikle National Construction Authority (NCA)'ye kayıt olmaları gerekmektedir. Her türlü projede mutlaka NCA Uygunluk Sertifikası aranmaktadır.

3. Görüş ve Değerlendirmeler

Kenya gerek doğum yoluyla gerekse de yoğun göç alması sebebiyle nüfusu hızlı artan bir ülkedir. Sahra altı Afrika'nın en gelecek vaat eden ülkelerinden biridir.

Birleşmiş Milletler'in 2100 yılına kadar yaptığı nüfus beklenti çalışmasında şu an 55 milyon olan Kenya'nın nüfusunun 2030 yılında 62,5 milyon, 2050 yılında 85 milyon ve 2100 yılında 112,5 milyon olması beklenmektedir. Bu sonuçlar da göstermektedir ki;

Kenya'nın hali hazırda gerek bina gerek alt yapı gerekse de yol bağlamında çok hızlı devam eden inşaat sektörü, önümüzdeki uzun yıllar boyunca da artan hızla faaliyet göstermeye devam edecektir. Bu sebeple Kenya inşaat pazarının, Türk şirketlerimiz için fırsat olduğu değerlendirilmektedir.

4. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

a) **Faydalı linkler**

Yatırım fırsatları ve projeler için [eOpportunities \(invest.go.ke\)](http://invest.go.ke)

Vize başvuruları [Kenya Electronic System for Travel Authorisation \(eTA\) \(etakenya.go.ke\)](http://etakenya.go.ke)

Kenya Investment Authority www.invest.go.ke

Doğu Afrika Birliği Ortak Gümrük Tarifesi <https://kra.go.ke/images/publications/EAC-CET-2022-VERSION-30TH-JUNE-Fn.pdf>

Kenya Bureau of Standards <https://www.kebs.org>

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme <https://www.sgs.com.tr>

Teknik engeller www.teknikengel.gov.tr

Kamu ihalelerine ilişkin duyurular www.tenders.go.ke

Serbest Bölgeler [Special Economic Zones Authority \(sezauthority.go.ke\)](http://sezauthority.go.ke)

İhracat Serbest Bölgeleri [EPZA Home - EPZA \(epzakenya.com\)](http://epzakenya.com)

Yatırım Destekleri Investment Incentives - Kenya Investment Authority

Şirket unvanı araştırılması ve reserve edilmesi; <https://www.ecitizen.go.ke>

Şirket kurulumu ile ilgili;

<http://www.invest.go.ke/starting-a-business-in-kenya/>

<https://eregulations.invest.go.ke/menu/1?l=en>

Çalışma izni <https://immigration.go.ke/work-permits-passes/>

NSSF - Sosyal güvenlik kaydı <https://www.nssf.or.ke>

NHIF – Ulusal Hastane Sigorta Fonu <https://www.nhif.or.ke>

Vergi mükellefiyet kaydı <http://kenya.eregulations.org/procedure/99/63?l=en>

<https://etims.kra.go.ke>

KDV ile ilgili ayrıntılı bilgi [Value Added Tax \(VAT\) - KRA](#)

Proje sürecinde PPP'lerin listesi [Public Private Partnership Unit – The Centre of PPP Expertise \(pppunit.go.ke\)](#)

Yatırım fırsatları ve projeler listesi için [eOpportunities \(invest.go.ke\)](#)

b) Ulaşılabilir hukuki & mali danışmanlık şirket ve bürolarına ilişkin bilgiler

Hukuki ve mali danışmanlık şirketleri dahil Türk ihracatçı ve yatırımcılarımızın Kenya ile ilgili her türlü ihtiyaçlarını, Nairobi Ticaret Müşavirliği ofisine sorarak ve danışarak hareket etmesinde fayda görülmekte olup Ticaret Bakanlığımızın sistemi olan Müşavire Danışın uygulamasından soruların iletilmesi mümkündür (<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>).

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Nairobi Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da ortaya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

Dr. Mustafa ALICI
Nairobi Ticaret Müşaviri
Adres: Nairobi Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği
30 Gigiri Road, off Limuru Road, Nairobi, KENYA
Ofis Tel : +254 20 7124779
Ofis IP Tel: +90 312 2048363
E-posta: nairobi@ticaret.gov.tr
www.ticaret.gov.tr
<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>